

Ελληνικά Μουσικά Περιοδικά

Εισαγωγή

Ένας από τους απώτερους σκοπούς της βιβλιοθήκης είναι να αποτελέσει πηγή πληροφοριών για την μουσική ζωή στην Ελλάδα. Η έρευνα για την μουσική κίνηση στη χώρα μας χρειάζεται να φέρει στην επιφάνεια στοιχεία, μεταξύ άλλων, για την μουσική εκπαίδευση, την καλλιτεχνική κίνηση (συνθέτες, μουσικοί, συναυλίες), τις μουσικές προτιμήσεις του κοινού, την σχέση ανάμεσα στην παραδοσιακή και έντεχνη μουσική.

Κρίσιμη εποχή για την εξέλιξη της Ελληνικής έντεχνης μουσικής είναι το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, καθώς και το πρώτο μισό του 20ου αιώνα μια εποχή την οποία λίγα στοιχεία μας κάνουν γνωστή. Η Ελληνική βιβλιογραφία στο θέμα της μουσικο-ιστορικής επισκόπησης έχει λίγα δείγματα να επιδείξει.¹ Ανάμεσα στις βασικές πηγές πληροφοριών για την Ελληνική μουσική ζωή είναι αναμφισβήτητα τα μουσικά περιοδικά. Μουσική κριτική και ειδικά άρθρα, γραμμένα ταυτόχρονα με τις μουσικές εξελίξεις στις οποίες αναφέρονται, ζωντανεύουν την ατμόσφαιρα της εποχής και κάνουν κατανοητή την πρόδοό τους. Η συνέχιση της παράδοσης της Βυζαντινής μουσικής στην Αθήνα, η δραστηριότητα συλλογής δημοτικών τραγουδιών, οι αντιδράσεις του κοινού στους Ευρωπαϊκούς νεωτερισμούς, η αποδοχή ή μη των καλλιτεχνών, η δημιουργία της λεγόμενης Εθνικής σχολής, η δημιουργία ωδείων και μουσικών χώρων, οι προσωπικότητες που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην έκβαση των μουσικών πραγμάτων στην Ελλάδα και πολλά άλλα, είναι τα θέματα με τα οποία ασχολείται η αρθρογραφία των εν λόγω περιοδικών. Αυτή είναι η εποχή κατά τη διάρκεια της οποίας πραγματοποιείται η εισαγωγή του ευρωπαϊκής σκέψης και τρόπου ζωής, αναπόσπαστα και της δυτικής μουσικής, και ο εξευρωπαϊσμός της Ελληνικής πολιτιστικής και κοινωνικής ζωής.

Στην πολύτιμη εργασία της για τα Ελληνικά μουσικά περιοδικά, με τίτλο *Εθνικής μουσικής περιήγησις 1901-1912, Ελληνικά μουσικά περιοδικά ως πηγή έρευνας της ιστορίας της νεοελληνικής μουσικής*,² η Καίτη Ρωμανού αφ' ενός παρουσιάζει τα μουσικά γεγονότα όπως διαγράφονται μέσα από έξι περιοδικά της περιόδου 1901-1912, αφ' ετέρου προσφέρει στον ερευνητή ευρετήρια και συνόψεις αυτού του υλικού.

Η συλλογή της Μουσικής Βιβλιοθήκης Λίλιαν Βουδούρη: Ιστορική επισκόπηση

Το αρχαιότερο Ελληνικό μουσικό περιοδικό είναι το *Ωδείον Αθηνών*, το οποίο πρωτοεμφανίζεται το 1871, συνεχίζει να εκδίδεται μέχρι το 1936 και ασχολείται κυρίως με τα πεπραγμένα του Ωδείου. Η *Μουσική Εφημερίς*, χρονολογεί την έκδοση του πρώτου τεύχους της τον Οκτώβριο του 1893 και του τελευταίου τον Ιούνιο του 1895, αποτελεί δε το πρώτο ανεξάρτητο μουσικό περιοδικό το οποίο εκδίδεται στην Αθήνα³ (η βιβλιοθήκη διαθέτει τα *τεύχη 8 και 9 του 1894*). Δίνεται έτσι το έναυσμα για μια δραστήρια εκδοτική περίοδο, η οποία διαρκεί έως το 1912 και έχει να παρουσιάσει, αναλογικά, τους *περισσότερους τίτλους* από κάθε άλλη μετέπειτα. Έξι από τα περιοδικά αυτά εκδίδονται στην Αθήνα: *Ωδείον Αθηνών*, *Μουσική Εφημερίς*, *Αρμονία*, *Φόρμιγξ*, *Απόλλων*, *Εθνική*

Μούσα, *Μουσική*, *Μουσική Επιθεώρηση* και *Νέα Φόρμιγξ*, δύο στην Κωνσταντινούπολη: *Περιοδικό του Μουσικού Συλλόγου-Παράρτημα Εκκλησιαστικής Αλήθειας* και *Μουσική*, ένα στην Αλέξανδρεια: *Ορφεύς* και ένα στη Σάμο: *Αι Μούσαι*.⁴ Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι, με εξαίρεση του Περιοδικού του Μουσικού Συλλόγου Κωνσταντινούπολης, τα περιοδικά αυτά δεν σταδιοδρομούν για πάνω από τρία χρόνια.



Η επόμενη περίοδος, από το 1921 μέχρι το 1940, μολονότι διαρκεί περισσότερα χρόνια από την προηγούμενη (19 συνολικά), έχει να **επιδείξει οκτώ μόνο περιοδικά**, τα οποία εκδίδονται κατ' αποκλειστικότητα στην Αθήνα: *Μουσική Επιθεώρηση, Νέα Φόρμιγξ, Μουσική Ανθοδέσμη, Μουσικά Χρονικά, Μουσικός Κόσμος, Μουσική Ζωή, Μουσική Ηχώ, Μουσικός Κόσμος*.

Αναμφισβήτητα, το πρώτο μισό του 20ου αιώνα παρατηρείται πολύ μεγαλύτερη μουσική περιοδική εκδοτική κίνηση από ότι στο δεύτερο.

Έτσι, μέχρι το 1960 βλέπουμε τη **Μουσική κίνηση**, την οποία εκδίδει το Ελληνικό Ωδείο και η οποία ασχολείται τόσο με θέματα γενικού μουσικολογικού ενδιαφέροντος όσο και με τη δραστηριότητα του Ωδείου. Πολλές οι πληροφορίες, οι οποίες αντλούνται από το μοναδικό μουσικό περιοδικό της εποχής, σχετικές με την Ελληνική μουσική δραστηριότητα της περιόδου 1949 έως 1956, οπότε και σταματάει το περιοδικό να εκδίδεται. Αυτή είναι η περίοδος (μεταπολεμική), όπου εκδίδονται πολλά **περιοδικά** με στίχους δημοφιλών ελαφρών τραγουδιών με μεγάλη απήχηση στην ελληνική κοινωνία λόγω, της διάδοσης του ραδιοφώνου σε μεγάλο ποσοστό της. Ανάμεσά τους *Το τραγούδι*, που εκδίδεται ήδη από το 1936, *Το Ελληνικό τραγούδι* (1943), *Το μοντέρνο τραγούδι*.



Μετά το 1960 εντελώς σποραδικά κάνουν την εμφάνισή τους *Ο λυρικός κόσμος, το Δελτίο Κριτικής Δισκογραφίας* η *Μουσική* και το *Ντέφι* (τα δύο τελευταία ασχολούνται με το δημοτικό και το ρεμπέτικο τραγούδι) μέχρι να φτάσουμε στα μέσα της δεκαετίας του 1980, οπότε και εμφανίζεται η *Μουσικολογία*, το περιοδικό το οποίο η μουσική κοινότητα περίμενε με μεγάλη ανυπομονησία και το οποίο συγκέντρωσε εργασίες πολλών σοβαρών μελετητών της ελληνική και ξένης μουσικής. Το παράδειγμα ακολούθησε η *Όπερα* και το 1996 το μουσικολογικό περιοδικό *Μουσικά*.

Το 1989 με το ξεκίνημα του τμήματος Μουσικών σπουδών της Σχολής Καλών Τεχνών του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης εκδίδεται το πρώτο φοιτητικό μουσικολογικό περιοδικό, οι *Μουσικοτροπίες*, που βρίσκονται τώρα στον έβδομο χρόνο κυκλοφορίας του και που παρουσιάζει άρθρα των φοιτητών του παραπάνω τμήματος. Η αντίστοιχη σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών επιμελείται και εκδίδει τη *Μου.Σ.Α.*, από το 1995.

Στο μεγάλο χρονικό διάστημα, το οποίο μεσολάβησε από την έκδοση της *Μουσικής κίνησης* μέχρι την έκδοση της *Μουσικολογίας*, παρατηρείται μια σχετική απραξία στις περιοδικές εκδόσεις με θέμα την μουσική. Έτσι συναντώνται θέματα μουσικά, ελλείπει των ειδικών περιοδικών, σε φιλολογικά, λαογραφικά, πολιτιστικά ή καλλιτεχνικά περιοδικά όπως η *Επιθεώρηση τέχνης, Η Νέα εστία*, οι *Εποχές*, η *Λαογραφία*, το *Θέατρο*, ο *Επίλογος* και άλλα.

Κατάλογος περιοδικών

Τα περισσότερα από τα παραπάνω μουσικά περιοδικά εκδίδονται για σύντομο χρονικό διάστημα ή, ακόμη και αν καταφέρουν να μακροημερεύσουν, εκδίδονται σε μεγάλα και άτακτα χρονικά διαστήματα μεταξύ τους. Δεν είναι δύσκολο να παρατηρήσει κανείς ότι η Αθήνα αναφέρεται ως τόπος έκδοσης στη συντριπτική πλειοψηφία των μουσικών περιοδικών.

Ο παρατιθέμενος **κατάλογος** των περιοδικών που εξετάζουμε παρέχει αρκετές πληροφορίες. Συμβουλευθείτε τις στήλες Εκδότης/διευθυντής, Τόπος έκδοσης, Σχόλια, Διάρκεια κυκλοφορίας, Διαθεσιμότητα στην βιβλιοθήκη Λίλιαν Βουδούρη (As) καθώς και πληροφορίες ως προς το σε ποιές

άλλες Βιβλιοθήκες υπάρχουν τα εν λόγω περιοδικά.⁵

Ο προφανώς περιορισμένος αριθμός εντύπων στα οποία εκδόθηκαν και η πάροδος των δεκαετιών κάνει τώρα πλέον την ανεύρεση πλήρων σειρών σχεδόν αδύνατη. Σύντομα όμως, θα υπάρχουν τα περιοδικά αυτά στη Μουσική Βιβλιοθήκη Λίλιαν Βουδούρη σε μορφή μικροφίλμ, κατόπιν συνεργασίας με βιβλιοθήκες οι οποίες τα διαθέτουν. Η αποδελτίωση των περιοδικών αυτών βρίσκεται σε εξέλιξη. Ήδη στο χώρο της Βιβλιοθήκης οι ερευνητές μπορούν να συμβουλευθούν ένα φιλικό ηλεκτρονικό πρόγραμμα για τον εντοπισμό άρθρων στα εν λόγω περιοδικά. Η αναζήτηση μπορεί να γίνει με το συγγραφέα, το θέμα, ονόματα συνθετών και καλλιτεχνών και άλλα. Έτσι ο ερευνητής μπορεί να εντοπίσει, για παράδειγμα, τη δημοσιευμένη στην *Μουσική Επιθεώρηση* του 1922 γνώμη του Μ. Καλομοίρη για την κατεύθυνση της ελληνικής μουσικής, άρθρα του Alex Thurneisen στην *Μουσική κίνηση*, ή σχόλια για τη συναυλία της Α. Τριάντη στη Βιέννη σε άρθρο της *Μουσικής Ζωής* του 1931.

Για την ώρα, η βάση δεδομένων περιέχει τα αποδελτιωμένα άρθρα και τα σχετικά ευρετήρια για τα περιοδικά *Μουσική εφημερίς*, *Μουσικά χρονικά*, *Μουσική Ζωή*, *Κριτική*, *Απόλλων* και *Νέα Εστία*.

Όλα τα Ελληνικά Περιοδικά της Βιβλιοθήκης περιλαμβάνονται στον συνολικό κατάλογο των περιοδικών.

Στεφανία Μεράκου
Αθήνα, Οκτώβριος 1999

¹ Πρόκειται για τις εκδόσεις: Συναδινός, Θ., *Ιστορία νεοελληνικής μουσικής 1928-1919* (Αθήνα: Τύπος, 1919), Χαμουδόπουλος, Δ., *Η ανατολή της έντεχνης μουσικής στην Ελλάδα και η δημιουργία εθνικής σχολής*, (Αθήνα: 1980), Ανωγεανάκης, Φ. *Η μουσική στην νεώτερη Ελλάδα*, στο μεταφρασμένο έργο του Κ. Neff, *Ιστορία της μουσικής* (Αθήνα: 1960), Μπαρουτάς, *Η μουσική ζωή στην Αθήνα τον 19ο αιώνα* (Αθήνα: Νάκας, 1992)

² Ρωμανού, Κ., *Εθνικής μουσικής περιήγησις 1901-1912*, *Ελληνικά μουσικά περιοδικά ως πηγή έρευνας της ιστορίας της νεοελληνικής μουσικής* (Αθήνα: Κουλτούρα, 1996), επεξεργάζονται τα περιοδικά Φόρμιγξ, Απόλλων, Εθνική Μούσα, Μουσική, Νέα Φόρμιγξ και Μουσική Επιθεώρηση.

³ Ρωμανού, όπ. αν. xi

⁴ Τα περιοδικά της Κωνσταντινούπολης και της Αλεξάνδρειας αναφέρονται σε αυτό το αφιέρωμα διότι χρησιμοποιούν την Ελληνική γλώσσα, απευθύνονται στην Ελληνική παροικία και ασχολούνται με Ελληνικά θέματα.

⁵ Οι συντομογραφίες και οι πληροφορίες προέρχονται από το βιβλίο Καράογλου, Χ. Λ. επ., *Περιοδικά λόγου και τέχνης (1901-1940)*, *Τόμος πρώτος, Αθηναϊκά περιοδικά (1901-1925)* (Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 1996). ΑΠΘ: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, ΒΒ: Βιβλιοθήκη της Βουλής, ΒΕΒ: Βιβλιοθήκη Εργαστηρίου Βιβλιογραφίας, ΕΒΕ: Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος, ΕΛΙΑ: Βιβλιοθήκη του Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου.